

AGNIESZKA ROGUSKA*

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Instytut Pedagogiki

WOLONTARIAT - DZIAŁANIA NA RZECZ JEDNOSTKI I SPOŁECZEŃSTWA

„Aby zostać wolontariuszem trzeba mieć
wolę zrobienia czegoś dobrego dla innych.
Reszta jest prosta – wystarczy wiedzieć
dla kogo, gdzie i z kim.”

Janina Ochojska

Określenie znaczenia wolontariatu

Początków wolontariatu w Polsce i innych krajach europejskich upatruje się w chrześcijaństwie, w ideologii filantropii chrześcijańskiej. W nauce można mówić o pewnych przesłankach teoretycznych nawiązujących do zagadnienia wolontariatu, jak chociażby teoria Tadeusza Kotarbińskiego o opiece społecznej, teoria prospołeczności Janusza Reykowskiego, teoria postaw altruistycznych Jerzego Karyłowskiego, teoria potrzeb Masłowa współgrająca z teorią motywacji, koncepcja cech – teoria osobowości Gordona W. Allporta, teoria sił ludzkich zakorzeniona w pedagogice społecznej a upowszechniana przez np. Helenę Radlińską, Aleksandra Kamińskiego, Andrzeja Olubińskiego. Odnośnie nauk teologicznych należy przywołać Jana Pawła II i jego encyklikę *Dives in misericordia*. Idea działań pomocowych wpisana jest w ogólnoludzkie korzenie wartości tkwiących w przesłankach religijnych, filantropijnych i altruistycznych.

* adiunkt w Instytucie Pedagogiki na Uniwersytecie Przyrodniczo-Humanistycznym w Siedlcach. Wiceprezes Fundacji na Rzecz Dzieci i Młodzieży „SZANSA”.

W myśl zasady personalizmu społecznego najwięcej swobód powinni mieć ludzie zrzeszeni wokół różnych idei i zadań społecznych. Państwo nie ma tu uprzywilejowanej pozycji lecz stowarzyszenia społeczne, zrzeszenia, ruchy, organizacje i inne, które podejmują się cennych inicjatyw na rzecz zaspokajania różnych szeroko rozumianych potrzeb ludzkich. Za twórcę nowożytnego personalizmu uważany jest Emmanuel Mounier. Jego myśl filozoficzną można określić jako nurt społeczno-aktywistyczny personalizmu społecznego. Działania w obszarze życia społecznego wraz z zaangażowaniem w nie są wyznacznikiem realistycznej koncepcji człowieka. Personalizm oznacza afirmację egzystencji.

Pojęcie „wolontariat” i „wolontariusz” nie są łatwe do jednoznacznego określenia, ponieważ w literaturze przedmiotu funkcjonuje wiele ich znaczeń. Jest wśród nich nieco już dziś przestarzałe rozumienie określające wolontariusza jako ochotnika dobrowolnie wstępującego do służby wojskowej¹ lub człowieka utożsamianego z wykonywaniem prac społecznych. Określenie praca społeczna może być tożsame z wolontariatem, chociaż budzi negatywne skojarzenia z czasów PRL. W owych czasach praca społeczna zazwyczaj nie była dobrowolna, raczej wykonywana przymusowo, a zatem wewnątrznie odrzucana przez osobę ją wykonującą. Zdaniem Zbigniewa Tokarskiego „(...) termin wolontariat, definiowany jako działalność na rzecz innych, wykracza swoim zakresem poza pojęcie pracy społecznej, gdyż mieści w sobie również aktywność, której celem jest na przykład zdobycie doświadczenia (praktyka zawodowa, odbycie stażu) i w konsekwencji znalezienie pracy na stałe.”² Niemniej jednak nie jest to ścisła granica dzieląca oba te pojęcia, ponieważ te obszary mogą mieć punkty styeczne, mogą się ze sobą zająbiać, efekty końcowe mogą być nieprzewidywalne w sferze działań oraz psychiki, z wydźwiękiem pozytywnym, jak i negatywnym. Zarówno praca społeczna, jak i wolontariat nie muszą prowadzić w kierunku zdobycia określonego zawodu, a podjęcie się jednej i drugiej aktywności wynikać może z tych samych motywów. Długość działań, charakter pracy, jakość ich wykonania, wpływ na dalszy rozwój osobowy uczestników tych form pomocy, również mogą być zbieżne.

W myśl ustawy z dnia 24.04.2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie³, wolontariuszem jest każda osoba (fizyczna), która dobrowolnie i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na rzecz uprawnionych organizacji i instytucji na zasadach określonych w niniejszej ustawie. W takim pojmowaniu znaczenia zagadnienia nie mamy do czynienia z pracownikiem i pracodawcą w rozumieniu kodeksu pracy. Działania takie należy raczej rozumieć jako świadczenie pewnego rodzaju usług w sensie pomocowym i duchowym.

¹ *Słownik wyrazów obcych*. Wydanie nowe, red. tomu E. Sobol, PWN, Warszawa 1997, s. 1174.

² Z. Tokarski, *Wolontariat w Polsce. Raport z badań w latach 2000-2003*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2008, s. 127.

³ Ustawa z dnia 24.04.2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz. U. z 29 maja 2003, Nr 96, poz. 873, art. 2 pkt. 3.

Słowo „wolontariat” pochodzi od łacińskiego *voluntas/voluntarius*, co oznacza ogólnie dobrą wolę, chęć, dobrowolność (fr. *volontariat*, ang. *volunteerism*, niem. *wolontariat*). Potocznie wolontariuszem jest osoba, która świadomie i dobrowolnie podejmuje działania na rzecz innych bez pobierania za to wynagrodzenia przy czym inni rozumiani są tutaj jako osoby niespokrewnione i bez więzi przyjaciel-skich czy koleżeńskich. Świadomość oznacza podjęcie decyzji o poświęceniu swojego wolnego czasu, podzielenie się umiejętnościami w służbie innym oraz co niezmiernie istotne – ponoszenie odpowiedzialności za swoje czyny. Idea wolontariatu opiera się na bezinteresownym słuźeniu innym. M. Załuska⁴ wolontariuszy określa jako ludzi podejmujących się pracy na rzecz pomagania innym bez wynagrodzenia, kierujących się chęcią poznania zawodu, akceptujących zasady panujące w danej placówce, respektujących osobowości oraz rytuały jednostek do których pomoc jest kierowana. Działania wolontariackie określano wcześniej jako: działania filantropijne, służba społeczna, praca ochotnicza, a wolontariuszy mianowano społecznikami.

Określając wolontariat należy podkreślić pożądaną ciągłość czy systematyczność działań, ponieważ jednorazowa aktywność czy jej sporadyczność nie zawsze mieści się w rzeczywistym rozumieniu wolontariatu, chociaż niektórzy autorzy dopuszczają także i taką postać jako wolontariat. Z tym wiążą się pewne trudności, np. badawcze. Jedną z nich jest porównywanie uczestnictwa społeczności różnych krajów w wolontariacie, podczas gdy pojęcie wolontariatu jest różnie określane. Z. Tokarski⁵ pisze, że W USA wolontariat obejmuje wszystkie dobrowolne działania, czyli działania w organizacjach, instytucjach, inne działania bezpośrednie, niesformalizowane, w tym pracę na rzecz rodziny i przyjaciół. Można zatem zakładać, że działalność wolontariacka właśnie w USA (56% osób zaangażowanych w wolontariat) będzie miała wyższe wskaźniki uczestnictwa niż w Polsce (11%), gdzie w określeniu wolontariusza nie uwzględnia się pomocy dla najbliższych – przyjaciół i osób spokrewnionych. Poza tym dochodzą inne czynniki czy względy angażowania się w wolontariat, jak: społeczne, historyczne, kulturowe, religijne, osobowościowe.

Wolontariat stanowi pewną formę organizacji działań na rzecz innych: jednostek, organizacji. Można tę formę rozumieć jako wspieranie czy wspomaganie pewnych działań już mających miejsce lub włączanie się w konieczną pomoc w konkretnych przypadkach ludzi, zdarzeń. Wolontariat to swego rodzaju instytucja społeczna wpływająca na kształt struktury społecznej oraz systemu pomocowego.

⁴ M. Załuska, *Spoleczne uwarunkowania angażowania się w działalność organizacji pozarządowych*, [w:] *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim* pod red. M. Załuskiej, J. Bocoź, Warszawa 1996, s. 95.

⁵ Z. Tokarski, *Wolontariat* ...op. cit., s. 146-147.

M. Załuska⁶, przyjmując za podstawę podziału stopień zaangażowania w pracę społeczną, wyróżnia następujące typy wolontariuszy:

- okazjoniści to działacze chwili, aktywiści pod wpływem impulsu, podejmujący pojedyncze wyzwania czy włączający się w pojedyncze akcje;
- średniodystansowcy są aktywistami, którzy pracę ochotniczą traktują tymczasowo, do określonego czasu. Jest to moment osiągnięcia zamierzonego celu, zdobycia doświadczenia lub pisemnego zaświadczenia pomagającego w znalezieniu wyczekiwanej pracy. Może to być także nie odnalezienie się w działalności pomocowej, którą rozpoczęli lub zaniechanie jej z różnych innych przyczyn;
- działacze permanentni to tacy, którzy ideę pomagania innym wpisują w sens swojego życia. Działalność dla kogoś uważają za konieczność dobrego funkcjonowania personalnego i społecznego.

M. Ochman i P. Jordan⁷ obok wolontariuszy pracujących indywidualnie lub grupowo, wymieniają tych którzy pozostają wolontariuszami na dłużej i sporadycznie, określając ich odpowiednio jako bezterminowych i krótkoterminowych.

Motywy działań prospołecznych

W dniu 27 listopada 2009 roku Parlament Europejski podjął uchwałę o ustanowieniu roku 2011 „Europejskim Rokiem Działalności Wolontariackiej na rzecz aktywnego obywatelstwa”⁸. Tym samym Parlament Europejski w sposób szczególny chce zaznaczyć działalność wolontariacką Europejczyków promując obywatelski udział, społeczną integrację, dostarczanie okazji uczenia się dla ochotników, jak również inne mniej lub bardziej wymierne korzyści dla społeczeństwa.

Wolontariat jest okazaniem realnej chęci pomocy innemu człowiekowi, ponieważ wolontariuszem może zostać każdy i realizować się w obszarze dla siebie najbardziej adekwatnym, uwzględniając np. wiek, doświadczenie, wykonywany zawód, ilość wolnego czasu, itd. Siły ludzkie (fizyczne i psychiczne) można rozpatrywać jako swego rodzaju potencjał. To odkrywanie a także umacnianie możliwości oraz zdolności jednostkowych i zbiorowych.

Siła wolontariatu (*power of volunteerism*) tkwi w pokładach osobowych i motywacyjnych poszczególnych ludzi, ich chęci niesienia pomocy innym. Aktywność wolontariacką można przejawiać we wszystkich dziedzinach aktywności

⁶ M. Załuska, *Spoleczne uwarunkowania ...op. cit.*, s. 95-96.

⁷ M. Ochman, P. Jordan, *Jak pracować z wolontariuszami*, Warszawa 2000, s. 43; O wolontariacie krótkoterminowym i długoterminowym napisano również w: M. Kołodziejczyk, D. Rybaczuk, *Wolontariat na świecie*, [w:] *Młodzieżowy wolontariat*. Praca zbiorowa pod red. J. Fabisiak, Fundacja Świat na Tak, Warszawa 2002, s. 33-34.

⁸ Budżet na wykonanie niniejszej decyzji w okresie od 1 stycznia 2011 r. do 31 grudnia 2011 r. wynosi 10 000 000 EUR.

społecznej. Można realizować się w obszarze edukacji, kultury, opieki, ekologii, zdrowia (dawcy krwi, szpiku) i bezpieczeństwa publicznego (ochotnicze straże pożarne), organizowania czasu wolnego, życia duchowego, religijnego, akcji charytatywnych, Polska Akcja Humanitarna Janiny Ochojskiej, zbiórek (Wielka Orkiestra Świątecznej Pomocy Jurka Owsiaka).

Do pracy wolontariackiej nie można nikogo namawiać na siłę, agitować, w sposób bezwzględny nakłaniać, szantażować psychicznie, itp., ponieważ nie na tym polega istota bycia wolontariuszem. Nie powinno się także obiecywać, że praca ta oznacza wyłącznie korzyści dla wolontariusza i jednostki korzystającej z pomocy. Mamienie iluzjami harmonijnego współdziałania okazuje się zgubne i przynosić może odwrotny skutek, np. w postaci zniechęcenia, przerażenia z powodu nie sprostania zadaniu, oczekiwaniom, braku okazywanej wdzięczności, spodziewanej radości z ofiarowywania siebie. Zarówno werbujący, jak i wolontariusze powinni znać zagrożenia i trudności w realizacji tego typu misji społecznej. W przeciwnym razie, nawet przy dobrych intencjach, zamiast pomóc, można komuś wyrządzić krzywdę.

Pojęciem związanym z wolontariatem jest altruizm. Altruizm jest świadomym i celowym działaniem prospołecznym służącym dobru innym ludziom, czasami wbrew własnym interesom, nakierowanym na podtrzymywanie, ochronę oraz rozwój interesów jednostek i grup społecznych. Z drugiej jednak strony dobroczynność, ofiarność i poświęcenie nie mogą być przejawiane na siłę, w nadmiarze aż do zatracenia samego siebie, ponieważ wówczas możemy mieć do czynienia z pseudoaltruizmem, patologią altruizmu, chorobą nękającą altruizm. W tego typu aktywności i zaangażowaniu dobrze sprawdzałyby się stara maksyma, zasada Hipokratesa - przede wszystkim nie szkodzić („*Primum Non Nocere*”). Nawet przy dobrych intencjach, ale przy nieudolnej pomocy można szkodzić nie tylko korzystającemu z pomocy, ale również samemu sobie. Narzucanie swojej działalności pomocowej lub wyręczanie kogoś w wysiłkach sprostania wymogom rzeczywistości wprawiać może w zakłopotanie, przynosić upokorzenie, a nawet skutkować odrzuceniem oferty pomagającego. Takie reakcje mogą zniechęcić do dalszych działań zarówno społecznika, jak i spowodować rezygnację z pomocy osoby potrzebującej.

Jerzy Karyłowski⁹ pisał o dwu typach altruizmu: motywowanym endocentrycznie (wewnętrznie) i egzocentrycznie (zewnątrznie). Pierwszy opiera się na wewnętrznych oczekiwaniach, np. zadowolenie z siebie, większa akceptacja siebie lub dążenie do unikania złego samopoczucia, poczucia winy z niezaangażowania się w pomoc lub nawet oczekiwanie wdzięczności czy jakiejś nagrody. Altruizm

⁹ J. Karyłowski, *O dwóch typach altruizmu. Badania nad endo- i egzocentrycznymi źródłami podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych ludzi*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1982.

egzocentryczny w centrum motywów podejmowania pomocy stawia osobę potrzebującą wsparcia, stąd uważany jest za bardziej pożądanym.

Motywacja altruistyczna zasadza się na potrzebie ubogacania własnego życia bezinteresownymi działaniami na rzecz innych. W motywacji afiliacyjnej dąży się do utrzymania bliskich i emocjonalnie ciepłych relacji z innymi ludźmi. Tym samym poszukuje się osób, grup podobnie myślących, zajmujących się tą samą problematyką, podobnego charakteru działalnością. Obok altruizmu allocentrycznego, inaczej bezinteresownego, wyróżnia się allocentryzm egocentryczny. W tej drugiej postawie pomaganie innym nakierowane jest na zaspokajanie własnych potrzeb przy okazji pomocy innym. Wolontariusz w tym przypadku może zmierzać w kierunku otrzymania jedynie zaświadczenia z działań wolontariackich w celu, np. poszukiwania dobrze płatnej pracy, uznania owego działania za klucz do spektakularnej kariery, poza tym oczekiwania pochwał, nagród. Pomiędzy obiema postawami można wyróżnić jeszcze jedną postawę pośrednią, zrównoważoną, będącą pewnego rodzaju złotym środkiem. Tutaj nie trzeba wyrzekać się swoich ideałów, osiągnięcia korzyści z dobrze wykonywanej pracy zawodowej przy jednoczesnym służeniu pomocą innym na zasadach określających wolontariusza.

Czy oznaką prawdziwości człowieczeństwa w chęci pomagania innym powinien być altruizm czy poczucie obowiązku pomagania słabszym, biedniejszym, doświadczonym na różne sposoby przez los? Wydaje się, że motyw pomagania jest istotny, ponieważ decyduje o jakości pomocy, długości uczestniczenia w działaniach prospołecznych czy wreszcie siły uzyskiwanego samozadowolenia. Motyw pomocy oparty jedynie na zdobyciu lepszej pracy nie wzbogaca tak duchowo człowieka jak motyw zdobycia owego doświadczenia przy jednoczesnym wewnętrznym przekonaniu o sensie owej pomocy w stosunku do drugiego człowieka czy innego rodzaju czynności społecznikowskich, np. oczyszczanie lasu ze śmieci, chronienie zabytków, pomoc w pracy biurowej.

Pragmatyzm nie dyskwalifikuje osoby do starań o bycie wolontariuszem. Młody człowiek może mieć ambicje uzyskania dobrej pracy i bycia pomocnym dla innych tym bardziej, że zabiegi te można ze sobą połączyć. Można być wolontariuszem i uzyskując dobre referencje poszukiwać wymarzonej i ciekawej pracy lub realizować się jednocześnie jako etatowy pracownik i wolontariusz. Współcześnie pojęcie wolontariusza zmierza w kierunku możliwości czerpania obustronnych korzyści. Wolontariusze urzeczywistniają swoje motywacje pomagania innym, zdobywania doświadczeń, czy nawet przyuczenia do zawodu, itd., a jednocześnie organizacje pozarządowe zyskują entuzjazm i realną pomoc młodych ludzi mogąc tym skuteczniej włączać się w sferę pomocy społecznej. Organizacje, stowarzyszenia, fundacje i inne podmioty wpisują się w ten sposób w obszar pomocy człowiekowi, którego nie ogarnia system pomocy państwowej.

W obrębie pedagogiki społecznej wyróżnia się trzy kategorie możliwych działań wolontariackich:

„A. Działalność bezpośrednia, realizowana w czasie wolnym.

B. Działalność towarzysząca pracy zawodowej (np. lekarza, pielęgniarki, prawnika, oficera, aktora, itp.).

C. Działalność pośrednia, realizowana poprzez wybrany i celowo wykorzystany czynnik istniejący obiektywnie (np. poprzez media, poprzez sztukę, poprzez tworzenie grup wsparcia społecznego, i in.).¹⁰”

Praca wolontarystyczna ma zazwyczaj charakter polimotywacyjny. Działania ludzkie sterowane są przez więcej niż jedną motywację. Wiele motywacji działa równocześnie i motywy mogą tworzyć pewną hierarchię ważności, pilności wykonania, itp. Oznacza to, że działania podejmowane na rzecz innych warunkowane są hierarchią motywów, na co wpływ ma struktura osobowości, etap życia, na którym znajduje się wolontariusz, środowisko najbliższe (dom, szkoła), aktywność organizacji społecznych na danym terenie zamieszkania potencjalnego wolontariusza, itd.

Wolontariat w wybranych aspektach prawnych

Powstawanie i rozwój różnorodnych prywatnych instytucji, organizacji pozarządowych oprócz służenia idei rozwoju demokracji, sprzyja rozbudowywaniu się możliwości pomocy innym za pośrednictwem tychże podmiotów i sprawdzaniu siebie w działaniach pomocowym.

Praca wolontariusza zasadza się na następujących aktach prawnych z późniejszymi zmianami: ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z dnia 24 kwietnia 2003 r., ustawa o pomocy społecznej z dnia 12 marca 2004 r., Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej w sprawie placówek opiekuńczo-wychowawczych z dnia 19 października 2007 r., ustawa o zakładach opieki zdrowotnej z dnia 30 sierpnia 1991 r., rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 11 grudnia 2002 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych. W pracy wolontarystycznej w placówce opiekuńczo-wychowawczej chodzi głównie o rozszerzenie opieki nad dzieckiem, wsparcie pracy wychowawców na różne sposoby (wspieranie aktywności dzieci i młodzieży, wyrównywanie szans, kompensowanie niedostatków, pomoc w odrabianiu lekcji, itd.). Wolontariusz podejmujący działania w placówce tego typu powinien

¹⁰ Andrzej J. Sowiński, *W poszukiwaniu ideału osobowości wolontariusza*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005, s. 95.

być pełnoletni i nie może być karany. Wolontariusz ma obowiązek zachowania tajemnicy w sprawach dotyczących dzieci.

W ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z dnia 29 maja 2003 r.)¹¹ w rozdziale trzecim dotyczącym wolontariatu czytamy, że wolontariusze mogą wykonywać świadczenia na rzecz:

- 1) organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów, szczególnie w zakresie działalności pożytku publicznego,
- 2) organów administracji publicznej, z wyłączeniem prowadzonej przez nie działalności gospodarczej,
- 3) jednostek organizacyjnych podległych organom administracji publicznej lub nadzorowanych przez te organy, z wyłączeniem prowadzonej przez te jednostki działalności gospodarczej.

Wolontariusze mogą ofiarować swoją pomoc m.in. w takich miejscach, jak: domy dziecka, domy starców, ośrodki pomocy dla dzieci i młodzieży z różnego rodzaju dysfunkcjami, ośrodki rehabilitacyjne, pomoc przy realizacji projektów edukacyjnych, organizacji imprez kulturalnych, ośrodki socjoterapeutyczne, przedszkola, szkoły, kościoły, wyjeżdżać na misje np. do krajów trzeciego świata.

Wolontariusz powinien posiadać kwalifikacje i spełniać wymagania odpowiednie do rodzaju i zakresu wykonywanych świadczeń, jeżeli placówka, na rzecz której wolontariusz działa takowych wymaga. Często zawiera się ustne lub pisemne porozumienie stron, w którym określa się zakres i sposoby wykonywanych czynności, działań. Natomiast jeżeli świadczenie wolontariusza wykonywane jest przez okres dłuższy niż 30 dni, ustawa głosi, że porozumienie powinno być sporządzone na piśmie. Wolontariusz może poprosić także o wystawienie opinii przez jednostki korzystające z usług wolontariusza. Inny przepis mówi, że gdy wolontariusz wykonuje swoje zadania przez okres nie dłuższy niż 30 dni, korzystający zobowiązany jest do zapewnienia ubezpieczenia od następstw nieszczęśliwych wypadków. Podobnie, gdy okres pracy jest krótszy niż 30 dni, instytucja jako biorca świadczeń, nie ma obowiązku ubezpieczania zdrowotnego.

Korzystający ma obowiązek informować wolontariusza o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami oraz o zasadach ochrony przed zagrożeniami. Winien także zapewnić wolontariuszowi bezpieczne i możliwie higieniczne warunki wykonywania przez niego świadczeń oraz pokrywać koszty podróży służbowych wraz z dietami. Wolontariusz powinien znać przysługujące mu prawa i obowiązki. Korzystający z pomocy wolontariusza może pokryć koszty szkoleń w zakresie wykonywanych przez nich świadczeń.

W przywołanej ustawie w art. 46, p. 3 widnieje zapis mówiący o tym, że wolontariuszowi, który wykonuje świadczenia przez okres nie dłuższy niż 30

¹¹ http://www.pozYTEK.gov.pl/files/pozYTEK/Pliki_aktualnosci/ustawa/udpp.pdf

dni, korzystający zobowiązany jest zapewnić ubezpieczenie od następstw nieszczęśliwych wypadków.

W pracy wolontariusza można mówić o odpowiedzialności prawnej, w której wyróżnia się odpowiedzialność deliktową, regulowaną przepisami kodeksu cywilnego (art. 429 i art. 430). Oznacza ona, że w razie wyrządzenia szkody osobie trzeciej przez wolontariusza, do odpowiedzialności pociąga się instytucję, której wolontariusz świadczy swoje usługi. Z kolei odpowiedzialność kontraktowa ma miejsce wtedy, gdy wolontariusz nie wykona lub wykona nienależycie zobowiązania, inaczej czynności lub prace jemu powierzone. Odnosi się do realizacji umów zleceń zawartych z wolontariuszem świadczącym swoje usługi nieodpłatnie (art. 471 i następne kodeksu cywilnego). Ta nieodpłatność usług przemawia za odstąpieniem od wymierzenia kary względem podejmującego się wykonania jakiegoś zadania wolontariusza, któremu owe zadanie nie wyszło. W tych przypadkach mówimy o ubezpieczeniu odpowiedzialności cywilnej (deliktowej i kontraktowej).

Z kolei odpowiedzialność kooperacyjna to taka, gdy wolontariusz nie dotrzyma zobowiązań lub złamie prawo wobec stowarzyszeń czy organizacji pozarządowych i poniesie za to odpowiedzialność własną (np. otrzyma upomnienie a nawet zostanie wykluczony)¹².

Wolontariusz musi mieć świadomość konieczności permanentnego uczenia się. Musi być otwarty i czujny na to, co wokół niego się dzieje. Niezbędna jest tutaj elastyczność w działaniach, w zakresie i natężeniu niesienia czy chociażby okazywania pomocy, np. człowiekowi przebywającemu w hospicjum. Przez cały czas swojej działalności wolontarystycznej obcuje ze swoimi podopiecznymi, ich charakterami, nastojami, nieprzewidywalnością sytuacji, koniecznością modyfikacji działań oraz swoimi słabościami. Oprócz tego nabywa umiejętności praktycznych, obycia w przepisach prawnych, dokumentach urzędniczych i wszystkich innych, które bezpośrednio lub pośrednio są pomocne w aktywności społecznikowskiej. Wszelkie tego typu działania budują i wzmacniają osobowość oraz wpływają na charakter każdego z wolontariuszy.

Wolontariusz musi mieć świadomość nie tylko głębokiego przekonania o potrzebie niesienia pomocy ale również o obowiązkach na nim spoczywających. Ustalenia działań pomocowych z biorcą świadczeń wolontarystycznych, np. jakąś organizacją winno być potwierdzone na piśmie z zaznaczeniem wymagań, obowiązujących przepisów prawnych, konsekwencji, zakresu obowiązków i innych niezbędnych lub wynikłych ze wspólnych ustaleń poczynań. Poniżej przedstawiam przykładowe porozumienie o wykonywaniu świadczeń wolontarystycznych.

¹² A. Kanios, *Społeczne kompetencje studentów do pracy w wolontariacie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008, s. 54.

Caritas Diecezji Siedleckiej

ul. Budowlana 1, 08-110 Siedlce

tel. 25 640 71 30, 25 640 71 32

e-mail: skc.siedlce@caritas.pl , www.siedlce.caritas.pl

POROZUMIENIE O WYKONYWANIU ŚWIADCZEŃ WOLONTARYSTYCZNYCH¹³

Porozumienie nr .../.../... zawarte w dniu roku w Siedlcach pomiędzy:

Caritas Diecezji Siedleckiej z siedzibą w Siedlcach reprezentowaną przez

..... – **Dyrektora** zwaną w dalszej części **Korzystającym**;

a Panią/Panem:,

data urodzenia: r.

dowód osobisty – seria i numer:; PESEL:

adres zamieszkania:

nr telefonu:, email:

zwaną/zwanym w dalszej części **Wolontariuszem**, zawierającymi porozumienie następującej treści:

1. Wolontariusz zobowiązuje się do wykonania na rzecz Korzystającego następujących czynności:
 - a. **Opieka nad dziećmi zgodnie ze swoimi kompetencjami podczas Wakacyjnej Akcji Caritas.**
 - b. **Współpraca z Dyrekcją Caritas Diecezji Siedleckiej**
2. Porozumienie zostaje zawarte na okres **od** **do**
3. Porozumienie zawarte na okres dłuższy niż 30 dni wymaga akceptacji Dyrektora Caritas Diecezji Siedleckiej.
4. Wolontariusz oświadcza, że posiada kwalifikacje niezbędne do wykonywania czynności wymienionych w pkt 1.
5. Strony zgodnie ustalają, że Porozumienie obejmuje wykonywanie świadczeń wolontarystycznych, które mają charakter bezpłatny.
6. Wolontariusz oświadcza, że został zapoznany przez Korzystającego o ryzyku dla zdrowia i bezpieczeństwa związanym z wykonywanymi świadczeniami. Korzystający zobowiązuje się do zapewnienia Wolontariuszowi bezpiecznych i higienicznych warunków wykonywania przez niego świadczeń.
7. Wolontariusz zobowiązuje się do zachowania w tajemnicy wszelkich informacji w zakresie wykonywanego porozumienia, zwłaszcza związanych z sytuacją socjalną i zdrowotną osób, na rzecz których świadczy pomoc.

¹³ Porozumienie o wykonywaniu świadczeń wolontarystycznych zamieszczone zostało w niniejszej publikacji za zgodą z-ca dyr. Caritas Diecezji Siedleckiej ks. Mieczysława Pocięjuka.

8. Wolontariuszowi przysługuje ubezpieczenie z tytułu następstw nieszczęśliwych wypadków (NNW) przy wykonywaniu świadczeń wymienionych w pkt 1, na zasadach wynikających z odrębnych przepisów.
9. Wolontariusz zwalnia Korzystającego w całości z obowiązku pokrywania, na dotyczących pracowników zasadach określonych w odrębnych przepisach, kosztów:
 - a) podróży służbowych*, b) diet*(*niepotrzebne skreślić).
10. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze stron z zachowaniem 7-dniowego okresu wypowiedzenia.
11. Porozumienie może być rozwiązane przez każdą ze stron bez wypowiedzenia z ważnych przyczyn, za które uważa się rażące naruszenia Porozumienia, a w szczególności:
 - a. odstąpienie przez Wolontariusza od wykonywania świadczeń wymienionych w pkt 1;
 - b. niezachowanie przez Wolontariusza tajemnicy informacji, o których mowa w pkt 7;
 - c. prezentowanie przez Wolontariusza postawy etyczno-moralnej niezgodnej z nauką Kościoła Katolickiego.
12. W sprawach nie uregulowanych Porozumieniem zastosowanie ma Kodeks Cywilny oraz Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.
13. Wolontariusz został poinformowany o przysługujących mu prawach i ciążących na nim obowiązkach.
14. Wszelkie zmiany porozumienia będą dokonywane w formie pisemnej pod rygorem nieważności.
15. Porozumienie sporządzono w dwóch jednobrzmiących egzemplarzach, które otrzymują Wolontariusz i Caritas Diecezji Siedleckiej.

Wolontariusz podpis	Caritas Diecezji Siedleckiej pieczęć i podpis Dyrektora/Zastępcy
-------------------------------	--

Postrzeganie działań wolontariackich

Z badania zrealizowanego w listopadzie 2008 roku przez Stowarzyszenie Klon/Jawor¹⁴ wynika, że tylko 11,3% czyli ok. 4 mln dorosłych Polaków poświęciło swój czas na bezpłatną pracę na rzecz innych. Wyraźnie zaznacza się tendencja spadkowa na niekorzyść tego typu pomocy społecznej. Organizacje, które korzystały z pomocy wolontariuszy również odczuwają niepokojącą tendencję braku zainteresowania ze strony chętnych do pomocy na zasadzie pracy wolontariackiej. Uwarunkowaniami w braku rozwoju wolontariatu w Polsce, są m.in.: poprawiająca się sytuacja na rynku pracy, intensywne procesy migracyjne związane z otwarciem się wielu nowych granic. Młodzi ludzie, bo oni głównie tworzą grupę wolontariuszy, nowe doświadczenia zawodowe chętniej zdobywają za granicą lub docelowo odbywając praktyki, staże w potencjalnym miejscu pracy.

Najwięcej wolontariuszy rekrutuje się spośród osób z wyższym wykształceniem. Najczęściej w działaniach wolontariackich biorą udział osoby młode, między 15 a 19 rokiem życia, a zatem uczniowie i studenci. Drugą grupą aktywnie angażującą się w wolontariat są osoby w wieku między 40 a 44 rokiem życia, a zatem z pewnego rodzaju stabilizacją życiową. W pracach społecznych częściej uczestniczą mieszkańcy wsi.

Zmniejsza się grupa wolontariuszy, którzy pracy wolontarystycznej poświęcają więcej niż 50 godzin rocznie – w 2008 roku było to 16% wolontariuszy (1,6% Polaków), a w 2007 prawie 20% (2,6% Polaków). Utrzymuje się tendencja spadkowa również w stosunku do podejmowania prac społecznych przez wolontariuszy. W 2007 roku 40% wolontariuszy (około 6% Polaków) zadeklarowało, że w ostatnim roku pracowało społecznie na rzecz więcej niż jednej organizacji. W 2008 roku było to już zaledwie 20% wolontariuszy, a więc około 2% Polaków.

Wolontariusze najczęściej wspierają swoją pracą:

- organizacje i grupy pomagające najuboższym,
- organizacje i ruchy religijne, parafialne,
- organizacje i grupy działające w sferze edukacji i wychowania,
- Ochotniczą Straż Pożarną, GOPR, WOPR.

Na postawę społeczną niebagatelny wpływ mają poglądy i przekonania. Świadomość sprawstwa i konieczność włączania się w zaspokajanie potrzeb najbliższego środowiska wzmacnia chęć działań społecznych, wolontariackich. Lokalne problemy łatwiej i sprawniej rozwiązuje się w grupach przekonanych o słuszności podejmowania określonych działań. Częściej do pomocy skłonne są również osoby uczęszczające do kościoła i respektujące zasady wiary oraz przekonane o potrzebie

¹⁴ Od 2001 roku Stowarzyszenie Klon/Jawor prowadzi badania aktywności Polaków we współpracy z Stowarzyszeniem Centrum Wolontariatu i firmą Millward Brown SMG/KRC. Najnowsze badanie zostało zrealizowane w drugiej połowie listopada 2008 na losowej, reprezentatywnej próbie 1003 dorosłych Polaków. <http://www.wolontariat.org.pl/strona.php?p=90>

pomocy bliźniemu. W podjęciu decyzji o byciu wolontariuszem pomaga ufność i wiara w drugiego człowieka.

Wolontariat może być postrzegany jako swego rodzaju kuźnia charakterów, miejsce samorealizacji, odbycia stażu odnośnie przyszłej pracy zawodowej¹⁵. „Wolontariat jako przestrzeń działania i nabywania doświadczeń i rozwiązywania problemów społecznych nie dlatego przede wszystkim jest dobrem, że tworzy dobro dla jego oczekujących, wyręczając tu machinę państwa, ale że bez logiki „wzajemności świadczeń” i innych przejawów niskiej interesowności, tworzy dobro do niego dorastającym w trudzie dającym szansę na zaistnienie dojrzałego społeczeństwa samodzielnej troski i dzielności etycznej.¹⁶” Wspieranie i prowadzenie kampanii popierających aktywność wolontariacką przez państwo, organizacje, fundacje jest niezmiernie ważne, ponieważ wpływa na obraz i postrzeganie społeczne wolontariusza. Wzmacnia to wizerunek osoby chętnej do pomocy, uczy szacunku wobec niej, buduje akceptację i wzmacnia zaufanie społeczne. Świadomość poparcia państwowego, społecznego jest elementem sprzyjającym rozwijaniu i umacnianiu się struktur wolontariackich.

Wolontariat nie tylko przynosi korzyści osobie przyjmującej pomoc czy placówce, ale także samemu wolontariuszowi. Oto próba określenia owych korzyści:

Tab.1 Korzyści wynikające z wolontariatu

W odniesieniu do placówek korzystających z pomocy wolontariusza	W odniesieniu do jednostek korzystających z pomocy wolontariusza	W odniesieniu do ofiarującego pomoc, czyli wolontariusza
<ul style="list-style-type: none"> - wspomaganie działalności placówki; - umacnianie przekonania o potrzebie funkcjonowania danej placówki; - budzenie zaufania społecznego do danej placówki; - budowanie wizerunku otwartości na społeczne inicjatywy; - wolontariusz w charakterze łącznika między placówką a daną społecznością; 	<ul style="list-style-type: none"> - stykanie się z autentyczną chęcią niesienia pomocy; - kontakt z drugim człowiekiem, jego motywami, osobowością; - podnoszenie wiary w drugiego człowieka, bezinteresowność działań; - poprzez indywidualność kontaktów stwarzanie większej szansy na możliwość bardziej wnikliwego rozpoznawania potrzeb 	<ul style="list-style-type: none"> - wymiana doświadczeń; - nabywanie nowych doświadczeń w pomaganiu i innych związanych z tego typu aktywnością; - uczenie się adekwatności udzielania pomocy do sytuacji i potrzeb osób z niej korzystających; - nabywanie nowych umiejętności, np. lepszej organizacji pracy czy wykorzystania czasu wolnego,

¹⁵ A. Ciesiołkiewicz, *Wolontariat szansą dla młodzieży*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002 nr 5, s. 10.

¹⁶ L. Witkowski, *Człowiek i profesjonalizm w pracy socjalnej (czyli jak bronić wolontariat przed wolontaryzmem – spojrzenie filozofa)*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005, s. 31.

<ul style="list-style-type: none"> - inicjowanie nowych przedsięwzięć i rozszerzanie swojej działalności; - wzmacnianie skuteczności działań; - zwrócenie uwagi na najsłabszych i najbardziej cierpiących; - reklamowanie działalności placówki. 	<ul style="list-style-type: none"> i ich zaspokajania (np. czytanie, rozmowy, robienie drobnych zakupów, wsparcie psychiczne); - obcowanie z wolontariuszem/amami buduje przestrzeń duchową, związaną z emocjonalną stroną funkcjonowania człowieka; - budowanie kompromisów i zachowań asertywnych. 	<ul style="list-style-type: none"> nauka pracy w grupie, asertywności, budzenie skłonności do poświęceń; - bezpośrednie doświadczanie złożoności i komplikacji ludzkich losów, charakterów; - zwiększanie atrakcyjności jako potencjalnego pracownika w oczach pracodawcy; - podnoszenie świadomości własnej wartości, budowanie i/lub wzmacnianie samoakceptacji; - osiągnięcie satysfakcji z dóbr niematerialnych; - satysfakcja z osobistego wkładu w kierunek rozwoju pomocy i opieki społecznej, czyli wpływanie na kształt życia społecznego; - kształtowanie otwartości na nowe pomysły i wyzwania.
--	---	---

Źródło: Opracowanie własne

Wolontariat przynosi korzyści również społeczeństwu, państwu. Pomaga budować społeczeństwo obywatelskie w rozumieniu ponoszenia przez nie odpowiedzialności za czyny, ustawy, dekrety, przyzwalanie i stwarzanie warunków do oddolnych inicjatyw społecznych. Wolontariat pozwala w odpowiedzialny sposób pochylać się nad drugim człowiekiem, budując wizerunek państwa otwartego i opiekuńczego. Stwarza dogodne warunki dla rozwoju różnych rodzajów wsparcia społecznego. Przyczynia się do podnoszenia świadomości edukacyjnej uwzględniającej społeczny charakter jednostki i konieczność okazywania jej wsparcia. Jeśli wolontariat w danym państwie rozwija się prężnie i ma poparcie nie tylko organów państwowych, ale też samego społeczeństwa, wówczas przez inne narody postrzegane jest jako państwo opiekuńcze, zwane również państwem socjalnym, nakierowane na jednostkę, otwarte na inicjatywy społeczne, czule na potrzeby innych, wspierające tych, którzy poświęcają się dla innych i chcą być potrzebni. Państwo podkreślając ważność i ukazując potrzebę oraz wsparcie dla tworzenia się, a także rozwoju oddolnych inicjatyw społecznych, buduje alter-

natywę dla rozwiązań zarówno rządowych, jak i samorządowych. „O wkładzie w rozwój społeczeństwa obywatelskiego świadczą funkcje jakie przypisywane są organizacjom pozarządowym (funkcja dawania pomocy; funkcja pomocy wzajemnej; funkcja grupy nacisku; funkcja „wypełniania luk”; funkcja „rozszerzania wyboru”; funkcja rzecznictwa; funkcja strażnika wartości).¹⁷”

Poza tym należy wspomnieć o innym wymiarze pracy ochotniczej. Wolontariusze poniekąd zastępują wielu pracowników etatowych, którym trzeba byłoby wypłacać wynagrodzenia, a państwo w ten sposób oszczędza środki. O takim typie ekonomicznego spojrzenia na bezinteresowną pomoc wolontariuszy i sposób oszczędzania wspominał A. Naumiuk czy A. Olubiński¹⁸.

W polskim systemie pomocy społecznej obok profesjonalnych służb społecznych (pomoc socjalna) współistnieją i dopełniają się w swojej działalności pozarządowe podmioty, funkcjonujące m.in. na zasadach wolontariatu. Pomoc społeczna jest terminem bliskoznacznym w stosunku do takich pojęć, jak: praca socjalna, opieka, ratownictwo, wsparcie społeczne. Niemniej jednak w literaturze przedmiotu pomoc społeczna bywa uważana za pojęcie szersze w stosunku do pracy (pomocy) socjalnej. Pomoc społeczna może być dokonywana według zasady powszechności lub selektywności, np. pomoc finansową można otrzymać nie przekraczając pewnego progu dochodów. W różnych formach realizacji aktywności społecznej mamy do czynienia z tzw. sektorem trzecim (ang. *the third sector*). Oznacza on specyficzny obszar aktywności ludzkiej znajdujący się między państwem – sektorem pierwszym a rynkiem – sektor drugi. Aktywność w sektorze trzecim odzwierciedla rzeczywiste potrzeby społeczne i tworzona jest w dużej mierze przez organizacje pozarządowe wypełniające luki w strukturach państwowych¹⁹.

Trzeci sektor określa ogół organizacji pozarządowych. W Polsce jest około 30 tys. organizacji pozarządowych i na rzecz tych organizacji działa około 3 milionów ludzi. Aktywność społeczno-gospodarczą państw demokratycznych dzieli się na trzy sektory. Zgodnie z tą typologią w pierwszym sektorze mieści się administracja publiczna, określana również sektorem państwowym. Drugi sektor, inaczej zwany sektorem prywatnym, określa sferę biznesu, w której mieszczą się wszelkie instytucje i organizacje, których działalność jest nastawiona na zysk. Trzeci sektor mieszczący organizacje pozarządowe, organizacje non-profit jest

¹⁷ S. Laskowska, *Rozwój sektora pozarządowego jako odpowiedź na rosnące potrzeby społeczne wobec instytucji pomocowych*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005, s. 202.

¹⁸ A. Naumiuk, *Edukacja i aktywizacja społeczna w organizacjach pozarządowych. Przykład ruchu United Way*, Warszawa 2003, s. 206; A. Olubiński, *Humanistyczno-edukacyjne wartości wolontariatu w przygotowaniu do pracy socjalnej*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005, s. 51-52.

¹⁹ A. Radziewicz-Winnicki, *Pedagogika społeczna*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008, s. 91-94, 497.

zbiorem prywatnych organizacji, działających społecznie i nie dla uzyskiwania zysków. Trzeci sektor posiada niezależność od administracji rządowej. Wiodącymi formami prawnymi prowadzenia działalności społecznej w naszym kraju są stowarzyszenia i fundacje.

Wobec organizacji trzeciego sektora stosuje się również nazwy: wolontarystyczne, gdyż w znacznym stopniu oparte są na działaniu ochotników, czyli wolontariuszy; organizacje społeczne lub organizacje użyteczności publicznej, ponieważ działają na rzecz dobra publicznego. Ustawa o działalności pożytku publicznego i wolontariacie z 2003 roku wprowadziła pojęcie organizacji pożytku publicznego w odniesieniu do organizacji, które prowadzą działalność społecznie użyteczną w sferze zadań publicznych określonych w tej ustawie. Zdomowała się inna jeszcze międzynarodowa nazwa określająca organizację pozarządową, a mianowicie NGO (ang. *non-governmental organization*).

Przykłady działań wolontariackich

W Polsce w 2003 roku utworzono program „Wolontariat studencki”, wspólne przedsięwzięcie Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności oraz „Gazety Wyborczej”. Celem akcji było wyrównywanie szans edukacyjnych dzieci i młodzieży ze wsi i małych miast. Działania polegały na realizacji oryginalnych projektów edukacyjnych w szkołach przez wolontariuszy rekrutujących się spośród studentów. Podkreśla się przy tym, że projekty realizowane przez studentów powinny stanowić „wartość dodaną”, pomagając dzieciom w nauce języków obcych, prowadzeniu kółek i warsztatów plastycznych, fotograficznych, teatralnych, muzycznych, dziennikarskich.

Innym programem realizowanym w Polsce z udziałem studentów-wolontariuszy była inicjatywa o nazwie „Starszy Brat, Starsza Siostra”, przy współpracy ośrodków pomocy społecznej i nauczycieli akademickich. Projekt zakładał pomoc uczniom z młodszych klas pochodzących z rodzin dysfunkcyjnych. Działania tego typu wymagały od studentów nie tylko ogromnych chęci i zaangażowania, ale także wykazania się dużą odpowiedzialnością oraz konkretną wiedzą, którą chcieli się podzielić z dziećmi i wiedzą pedagogiczno-psychologiczną we wspólnym obcowaniu. Relacje z dzieckiem budowano przecież w kontakcie bezpośrednim z uwzględnieniem sytuacji rodzinnej i potrzeb konkretnego dziecka. Studenci przechodzili miesięczny kurs przygotowawczy pod okiem psychologów i pedagogów, a później musieli przygotowywać sprawozdania ze swoich działań z dziećmi. W pracy student-dziecko pomagali koordynatorzy i psychologowie²⁰. Z zagranicznych

²⁰ A. Kanios, *Społeczne kompetencje ...op. cit.*, s. 63, 65; K. Socha-Kołodziej, *Program „Starszy brat, starsza siostra”*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2004 nr 4, s. 38-40.

inicjatyw należy wymienić takie akcje, jak: *Big Sisters & Big Brothers, Boys and Girls Clubs, Bridge Foundation for Youth*. Młodzież w działaniu - Wolontariat Europejski to program/akcja w ramach której od 2000 roku dorośli młodzi ludzie z niemal całej Europy mogą wyjeżdżać jako wolontariusze do pracy przy różnych projektach zagranicznych (ekologicznych, socjalnych, kulturalnych, etc).

Godną podkreślenia inicjatywą jest program wolontariatu pracowniczego „Tak! Pomagam”²¹, który realizowany jest przez Provident Polska od 2006 roku. Powstał w odpowiedzi na zgłaszane inicjatywy ze strony pracowników i przedstawicieli firmy, którzy od wielu lat angażowali się w lokalne działania charytatywne, mieli coraz więcej pomysłów i chęci do pracy na rzecz pomocy innym. W programie wzięło udział już ponad 900 wolontariuszy, którzy zrealizowali ponad 160 projektów wolontariackich w całej Polsce. Na ich realizację firma przeznaczyła ponad 600 000 złotych. Program „Tak! Pomagam” realizowany jest w ramach Wolontariatu Biznesu, którego pomysłodawcą i organizatorem jest Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu.

Obecnie ciekawym projektem wolontariackim jest organizowany przez Provident Polska S.A. na terenie Trójmiasta konkurs Wolontariatu sąsiedzkiego „Między nami sąsiadami”. Jest to próba solidaryzowania społeczności lokalnej, pogłębiania więzi sąsiedzkich poprzez wspólne działania, realizację pomysłów wolontariackich. Celem konkursu jest zachęcanie mieszkańców do wspólnego działania na rzecz lokalnej społeczności, np. odnowienie klatki schodowej, zaopieczanie o tereny zielone w najbliższym otoczeniu, naprawa wyposażenia na placu zabaw. Konkurs zaplanowano w okresie od 1 stycznia 2010 do 15 maja 2010 r. Uczestnikiem konkursu może być każda pełnoletnia osoba fizyczna z wyłączeniem pracowników i przedstawicieli Provident Polska S.A. Fundator przyzna dwa granty w wysokości 5000 zł brutto każdy, które muszą być przeznaczone na realizację zgłoszonego projektu, a w szczególności zakup niezbędnych do jego realizacji materiałów.

Ciekawą inicjatywą działań wolontariackich na światową skalę jest aktywność amerykańskiej organizacji Global Volunteers. Jest to pozarządowa międzynarodowa organizacja non-profit. Zespoły wolontariuszy wysyłane są do inicjowania i prowadzenia projektów na całym świecie. Swoje zamierzenia realizują w osiemnastu krajach świata na wszystkich kontynentach. Wolontariusze starają się sprostać oczekiwaniom lokalnej społeczności. Działania Global Volunteers skupiają się wokół pięciu obszarów:

1. Pomoc w nauce języka angielskiego, również matematyki, biologii;
2. Sprawowanie opieki nad dziećmi potrzebującymi pomocy: porzuconymi, sierotami, dziećmi ulicy;

²¹ <http://www.wolontariatpracowniczy.pl/var/resources/files/Wystawa%20zdjęć%20Tak!%20Pomagam.pdf>; <http://www.takpomagam.pl/>

3. Pomoc w tworzeniu infrastruktury: budynków, przeprowadzanie remontów, utrzymanie szkół, zakładanie punktów pomocy, centrów społecznych;
4. Edukacja i profilaktyka zdrowotna, opieka nad pacjentem;
5. Promocja szkolnych ogrodów. Edukacja dotycząca procesów powstawania i pozyskiwania zdrowej żywności.

Centrum kierownicze organizacji Global Volunteers powiatu siedleckiego znajduje się w Domu Pracy Twórczej w Reymontówce. W 2010 roku mija 20 lat odkąd wolontariusze tej organizacji rozpoczęli program nauczania języka angielskiego, pomocy bezrobotnym i zakładającym własne firmy, opieki nad dziećmi z domu dziecka i osobami niepełnosprawnymi, np. Warsztat Terapii Zajęciowej Nowa Szansa w Skórcu współpracuje z wolontariuszami z USA. Wśród wolontariuszy znajdują się osoby mające polskie korzenie, specjaliści z różnych dziedzin, np. mistrzyni w pływaniu, naukowiec biolog, pedagog. W sumie, w ciągu tych lat w obrębie Siedlec pracowało około 2500 wolontariuszy. Na terenie powiatu siedleckiego wspólnie z organizacją Global Volunteers zorganizowano szereg spotkań, konferencji, koncertów i uroczystości²².

W Niemczech słowo wolontariusz używa się raczej pod nazwą „praca” lub „działalność honorowa”. W dużej mierze wolontariat skierowany jest na działania samopomocowe. Wolontariusz mieszka często w miejscu, w którym przebywają osoby potrzebujące pomocy, niosą pomoc osobom w podobnym wieku, w którym są wolontariusze. W ten oto sposób realizuje się założenia niemieckiej polityki społecznej: od pomocy do samopomocy (*Hilfe zur Selbsthilfe*)²³. Polityka społeczna Niemiec koncentruje się wokół zasady subsydiarności co oznacza, że w pierwszej kolejności pomocy potrzebującym powinna udzielać wspólnota mniejsza, czyli rodzina, sąsiedzi, grupy samopomocy, niezależna opieka społeczna, gminy, a jeśli to nie będzie wystarczająca pomoc – państwo w postaci instytucji państwowych. Specyfiką niemieckiego wolontariatu jest włączanie się różnych grup zawodowych do pracy z obywatelami, włączanie się w działalność organizacji działających w szkołach wyższych, zawodowych, klubach młodzieży, czy zakładach pracy.

We Francji²⁴ w latach 60. i 70. uznano, że wszelkie formy i rozmiary pomocy osobom potrzebującym, w tym ludziom biednym muszą być promowane i realizowane. Stąd zrodziła się inicjatywa lekarzy francuskich i funkcjonuje pod nazwą: „Lekarze bez granic”, „Lekarze Świata”. Promowali oni tzw. obowiązek ingerencji (*,devoir d'ingerence'*) na poziomie międzynarodowym. Wolontariat stał się niezbędnym dopełnieniem życia społecznego. Zaczął być promowany przez

²² M. Zaczyńska, *To już 20 lat...* „Tygodnik Siedlecki” 2010 nr 44, s. 15.

²³ D. Pieńkowska, *Wolontariat w Niemczech*, „Rocznik. Wolontariat - nowe spojrzenie na pracę społeczną” 1996 nr 2, s. 23-24.

²⁴ <http://www.wolontariat.org.pl/repository/Wolontariat%20na%20swiecie/Biuletyn%20Wolontariat%20w%20Europie/WOLONTARIAT%20WE%20FRANCJI.pdf>

rząd. We Francji status wolontariusza jest oficjalnie uznany, co oznacza, że są wobec nich prawa i obowiązki. We Francji używa się dwóch określeń wolontariatu: „*benevolat*” i „*le volontariat*”. Osoba określana jako *benevolat* zaangażowana jest w działania społeczne w niepełnym wymiarze (np. kilka godzin tygodniowo), co nie daje statusu prawnego w przeciwieństwie do osoby określanej jako *volontariat*. Zgodnie z przepisami z 7 sierpnia 1991 roku, niektórzy pracownicy mogą korzystać z dziewięciu wolnych dni przeznaczonych na wolontariat. Te dni opłacane są tak samo jak dni pracy. Dotyczy to głównie pracowników dużych przedsiębiorstw państwowych i prywatnych. Przy naborze na wolontariuszy coraz częściej zwraca się także uwagę na kompetencje odnośnie wykonywania określonych działań czy czynności. We Francji docenia się działania na rzecz szerzenia wolontariatu, wystawiając podziękowania osobom w nie zaangażowanym, wystawia referencje przydatne w dalszej pracy, rozwoju kariery.

Ważna, wręcz konieczna jest współpraca osób zajmujących się działalnością wolontariacką z mediami. Media, szczególnie najbliższe, lokalne nagłaśniają i upowszechniają działalność różnego rodzaju, w tym tą dotyczącą niesienia bezinteresownej pomocy osobom jej potrzebującym w różnych formach. Może to być praca przy odrestaurowywaniu zabytków, gromadzeniu pamiątek z czasów wojny tworząc miejsca pamięci, praca biurowa w jakiejś placówce. Media propagując ideę wolontariatu, pokazują przykłady osób pomagających i ukazują sens owych działań oraz potrzebę rozwijania takich inicjatyw w regionie. Lokalne środki masowego komunikowania dodają również siłę i podtrzymują motywację osób zaangażowanych w działania społeczne.

Zakończenie

Działania wolontariackie nie zastępują płatnej działalności zawodowej, stanowią raczej źródło społecznej wartości dodanej dzięki celom o charakterze socjalnym i kulturowym. Wolontariat jest formą pomocy ale także składową edukacji i kształcenia, zbiorem określonego rodzaju wartości. Uczniowie szkół średnich i studenci, szczególnie kierunków pedagogicznych o specjalności: praca opiekuńczo-wychowawcza, praca socjalna, animator i menadżer kultury winni cechować się moralnym poczuciem konieczności uczestniczenia w działaniach pomocowych. Można tego typu działania urzeczywistniać poprzez realizację praktyk w formie działań wolontariackich. Wolontariusz w swojej aktywności na rzecz pomocy innym uczy się poprzez działanie i jest w trakcie procesu nieustannego stawania się, bycia w drodze osiągnięcia pełni człowieczeństwa. Zdaniem J. Sarana w kształceniu uniwersyteckim potrzebna jest również „orientacja na praktykę – przygotowanie do wykonywania działań wymagających określonych umiejętności, ale także wiedza teoretyczna, uzasadniająca chociażby sens podjętych

działań²⁵.” Nie wystarczy by idea pomocy i współdziałania rozpowszechniała się w teorii, tu praktyczne działania muszą iść w parze z teorią, nabierając realnego kształtu.

W aktywności wolontariackiej te dwie sfery: praktyczna i teoretyczna ściśle ze sobą współlistnieją, chociaż w moim przekonaniu często bywa tak, że praktyka ma tu znaczenie pierwszorzędne, ponieważ sama idea pomocy opiera się na działaniu, nieprzymuszonej aktywności własnej. To urzeczywistnianie zamysłów w działaniu ujawniać może pewne braki wiedzy, umiejętności, które precyzują się podczas aktywności społecznej i których przyswojenie jest o tyle prostsze, że wynika z autentycznej potrzeby czy konieczności sprostania postawionym sobie czy przez innych zadaniom.

Udział oddolnych inicjatyw społecznych w rozwoju pomocy społecznej jest nie do przecenienia, w tym wszelkiej aktywności w sektorze trzecim. Działania takowe to wykorzystywanie potencjału sił tkwiących w człowieku, zarówno fizycznych, jak i psychicznych. Pozwala to budować hierarchię wartości osobom aktywnie uczestniczącym, włączającym się w tego typu działania, ale co równie ważne - uczyć się, brać przykład i przyswajać owe wartości osobom młodym, poszukującym dróg własnego rozwoju. Konieczne jest zatem szerzenie wiedzy o wartościach i znaczeniu wolontariatu w celu poprawienia ogólnego stanu wiedzy, podnoszenie znaczenia wolontariatu jako środka wyrazu aktywności obywatelskiej, a także zachęcanie do aktywnego uczestniczenia w owych działaniach.

Bibliografia

- Ciesiołkiewicz A., *Wolontariat szansą dla młodzieży*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2002 nr 5.
- Kanios A., *Spoleczne kompetencje studentów do pracy w wolontariacie*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 2008.
- Karyłowski J., *O dwóch typach altruizmu. Badania nad endo- i egzocentrycznymi źródłami podejmowania bezinteresownych działań na rzecz innych ludzi*, Zakład Narodowy im. Ossolinskich, Wrocław 1982.
- Kołodziejczyk M., Rybaczyk D., *Wolontariat na świecie*, [w:] *Młodzieżowy wolontariat*. Praca zbiorowa pod red. J. Fabisiak, Fundacja Świat na Tak, Warszawa 2002.
- Laskowska S., *Rozwój sektora pozarządowego jako odpowiedź na rosnące potrzeby społeczne wobec instytucji pomocowych*, [w:] *Wolontariat w obszarze huma-*

²⁵ J. Saran, *Z problemów obrzeża pracy socjalnej*, [w:] *Pracownicy socjalni wolontariusze a możliwości reformy pomocy społecznej* pod red. K. Marzec-Holki, Bydgoszcz 1998, s. 378.

- nistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005, s. 202.
- Naumiuk A., *Edukacja i aktywizacja społeczna w organizacjach pozarządowych. Przykład ruchu United Way*, Warszawa 2003
- Ochman M., Jordan P., *Jak pracować z wolontariuszami*, Warszawa 2000.
- Olubiński A., *Humanistyczno-edukacyjne wartości wolontariatu w przygotowaniu do pracy socjalnej*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005.
- Pieńkowska D., *Wolontariat w Niemczech*, „Rocznik. Wolontariat - nowe spojrzenie na pracę społeczną” 1996 nr 2.
- Radziewicz-Winnicki A., *Pedagogika społeczna*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2008.
- Saran J., *Z problemów obrzeża pracy socjalnej*, [w:] *Pracownicy socjalni wolontariusze a możliwości reformy pomocy społecznej* pod red. K. Marzec-Holki, Bydgoszcz 1998.
- Słownik wyrazów obcych*. Wydanie nowe, red. tomu E. Sobol, PWN, Warszawa 1997.
- Socha-Kołodziej K., *Program „Starszy brat, starsza siostra”*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 2004 nr 4.
- Sowiński Andrzej J., *W poszukiwaniu ideału osobowości wolontariusza*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005.
- Tokarski Z., *Wolontariat w Polsce. Raport z badań w latach 2000-2003*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź 2008.
- Ustawa z dnia 24.04.2003 roku o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, Dz. U. z 29 maja 2003.
- Witkowski L., *Człowiek i profesjonalizm w pracy socjalnej (czyli jak bronić wolontariat przed wolontaryzmem – spojrzenie filozofa)*, [w:] *Wolontariat w obszarze humanistycznych wyzwań opiekuńczych*, red. nauk. B. Kromolicka, Wydawnictwo Edukacyjne „AKAPIT”, Toruń 2005.
- Zaczyńska M., *To już 20 lat...* „Tygodnik Siedlecki” 2010 nr 44.
- Załużka M., *Społeczne uwarunkowania angażowania się w działalność organizacji pozarządowych*, [w:] *Organizacje pozarządowe w społeczeństwie obywatelskim* pod red. M. Załużskiej, J. Boczoń, Warszawa 1996.
- http://www.pozytek.gov.pl/files/pozytek/Pliki_aktualnosci/ustawa/udpp.pdf
- <http://www.takpomagam.pl/>
- <http://www.wolontariat.org.pl/repository/Wolontariat%20na%20swiecie/Biuletyn%20Wolontariat%20w%20%20Europie/WOLONTARIAT%20WE%20FRANCJI.pdf>

<http://www.wolontariat.org.pl/strona.php?p=90>

<http://www.wolontariatpracowniczy.pl/var/resources/files/Wystawa%20zdjęć%20Tak!%20Pomagam.pdf>.

Volunteering - working in reference to individual and society

Abstract

The volunteering is show the real of desire help different man, because every can become the volunteer and fulfil oneself in area the most yourself adequate, taking for example: age, experience, the executed occupation, quantity of free time into account, and so on. The human strengths (physical and psychical) can to consider as one's the kind the potential, carrier of ethical values and educational. This is uncovering and strengthening possibility as well individual and collective abilities.

Voluntary service is individual working on thing different individual, organization as well as society. It has personal undertone, because help reaches to these, which really need help. At a time on this work gains the whole society, building the vision of the country, which depends on good their citizens, their feeling of personal dignity.

Article undertakes such questions, as:

1. Designation meaning of voluntary service
2. Motives of social activity
3. Voluntary service in chosen legal aspects
4. Perception of the volunteering workings
5. Examples of the volunteering workings.